

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВАСИЛЬЄВА Олена Григорівна

УДК 81'373.(23+611)=111

**КОНЦЕПТУАЛЬНА СЕМАНТИКА
СУБСТАНТИВНИХ КОМПОЗИТИВ-БАХУВРИХІ
(на матеріалі антропосемічної лексики сучасної англійської мови)**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі граматики та історії англійської мови Київського національного лінгвістичного університету, Міністерство освіти і науки України.

- Науковий керівник** доктор філологічних наук, професор
Омельченко Лариса Федорівна,
Київський національний лінгвістичний університет, кафедра
граматики та історії
англійської мови, професор
- Офіційні опоненти:** доктор філологічних наук, професор
Бессонова Ольга Леонідівна,
Донецький національний університет,
завідувач кафедри англійської філології, професор
- кандидат філологічних наук, доцент
Соловйова Лариса Федорівна,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, кафедра
англійської філології, доцент
- Провідна установа** Запорізький національний університет,
кафедра теорії та практики перекладу,
Міністерство освіти і науки України, м. Запоріжжя

Захист відбудеться 24 лютого 2006 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.054.02 Київського національного лінгвістичного університету (03680, МСП, Київ-150, вул. Червоноармійська, 73).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного лінгвістичного університету (вул. Червоноармійська, 73).

Автореферат розісланий “ 20 ” січня 2006 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
професор

О.М.Кагановська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Когнітивний підхід до мови орієнтує лінгвістичні розвідки на пояснення семантичних явищ з урахуванням наших знань про особливості концептуальної системи людини та про ті ментальні операції, що застосовуються при обробці інформації (О.С.Кубрякова, С.А.Жаботинська, А.Е.Левицький, М.М.Полюжин, G.Fauconnier, G.Lakoff, R.Langacker та ін.). Таке пояснення спирається на концептуальні моделі, що упорядковують значення мовних одиниць різних рівнів, зокрема одиниць, які належать до певних лексичних підсистем (С.А.Жаботинська, Н.І.Панасенко, Л.В.Гнаповська, Л.О.Ніжегородцева-Кириченко). Однією з таких підсистем в сучасній англійській мові є **антропосемічні субстантивні композити-бахуврихі** (АСКБ), аналізу яких присвячена реферована дисертація.

Під АСКБ ми розуміємо загальні назви осіб типу *red head*, які є ексцентричними складними іменниками з комплексною ономасіологічною ознакою та експліцитно не вираженою ономасіологічною базою, що називають людину за домінантною рисою і мають посесивний характер.

Композити-бахуврихі, наявні в різних мовах, мають свої особливості, про які йшлося у цілому ряді лінгвістичних робіт. Так, досліджувалися структурні та семантичні (М.Д.Каракотов, О.Д.Мешков, Н. Marchand, N. Bergsten, B. Selten), функціональні (Л.Ф.Омельченко, М.М.Полюжин) та когнітивно-ономасіологічні (О.В.Деменчук) особливості англійських композитних бахуврихі. У ряді праць розглядається еволюція німецьких субстантивних композитів-бахуврихі в діяхронії (В.Г.Рудий), а також аналізується їх номінативний і стилістичний потенціал на сучасному етапі розвитку німецької мови (Г.П.Дьяконов). Серед робіт, присвячених композитам-бахуврихі, є також типологічні дослідження, в яких порівнюються особливості зазначених мовних форм у німецькій і французькій мовах (В.Л.Силін). Запропонований у реферованій дисертації лінгвокогнітивний аналіз англійських АСКБ спрямований на пояснення концептуальних основ їх семантики, що зумовлюють і номінативний потенціал, і формальну структуру, і функціонування цих мовних одиниць.

Актуальність роботи зумовлена загальною спрямованістю сучасних когнітивно орієнтованих лінгвістичних досліджень на виявлення розумових структур, що репрезентуються різнорівневими мовними засобами та зумовлюють специфіку останніх. У цьому контексті набуває актуальності встановлення структурних і семантичних особливостей АСКБ, яке спирається на специфіку відповідних концептуальних моделей. Виявлення таких моделей дозволяє з'ясувати особливості організації вербалізованих знань, об'єктивованих у підсистемі АСКБ, і встановити мовні та позамовні чинники, що скеровують процес композитної посесивної номінації особи в сучасній англійській мові.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертацію виконано в межах держбюджетної наукової теми Міністерства освіти і науки України "Мовні системи. Динаміка функціонування фонетичних, граматичних і лексичних одиниць: когнітивний і комунікативно-прагматичний аспекти (германські, романські та українська мови)" (тему затверджено вченою радою Київського державного лінгвістичного університету, протокол № 5 від 24 січня 2000 р.).

Метою роботи є з'ясування особливостей концептуальної семантики АСКБ у сучасній англійській мові.

Для досягнення мети необхідним є розв'язання таких **завдань**:

- уточнити поняття *субстантивний композит-бахуврихі* з урахуванням особливостей ономасіологічного підходу до композитної номінації;
- встановити місце АСКБ у словотвірній і лексико-семантичній системах сучасної англійської мови;

- побудувати концептуальну модель посесивної номінації особи в сучасній англійській мові;
- виявити особливості компонентної будови лексичного значення АСКБ сучасної англійської мови;
- висвітлити специфіку семантичного навантаження та сполучуваності конститuentів складних антропосемічних імен-бахуврихі сучасної англійської мови;
- визначити семантичні та структурні особливості номінативного простору АСКБ;
- змодельовати концептуальну структуру значення антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі сучасної англійської мови;
- розкрити когнітивні механізми творення АСКБ у сучасній англійській мові.

Об'єктом дослідження є антропосемічні субстантивні композити-бахуврихі як номінативні одиниці сучасної англійської мови.

Предметом дослідження обрано концептуальні моделі АСКБ, представлені у їх семантиці.

Для пояснення особливостей концептуальної семантики АСКБ у сучасній англійській мові нами сформульована *робоча гіпотеза*, згідно з якою концептуальним підґрунтям значення АСКБ є структура знання про людину, що, наповнюючись у залежності від контексту конкретною інформацією, породжує значення усіх аналізованих композитів і обумовлює їх звукове оформлення.

Матеріалом дослідження слугували відібрані методом наскрізної вибірки 826 лексико-семантичних варіантів АСКБ, виявлених у словникових статтях тлумачних та перекладних словників сучасної англійської мови.

Мета та завдання роботи зумовили використання комплексу **методів та прийомів** дослідження лексики. Основним методом у дисертації є *концептуальний аналіз*. Зокрема, для представлення концептуальної структури АСКБ залучалася *методика фреймового моделювання* (С.А.Жаботинська). Оскільки дослідженню концептуальної семантики лексичних одиниць має передувати їх *семантичний аналіз*, у роботі здійснено *компонентний аналіз*, що слугував для виявлення складників значення АСКБ. Для реконструкції ономасіологічної структури досліджуваних одиниць і виявлення особливостей співвіднесення її елементів з фрагментами об'єктивної дійсності застосовано *ономасіологічний аналіз* в термінах ономасіологічних моделей, що включають ономасіологічну базу, ономасіологічну ознаку та предикат-зв'язку (О.С.Кубрякова). Виділення лексико-семантичних груп і підгруп композитів, які об'єктивують різні ділянки номінативного простору АСКБ, відбувалося на підставі *аналізу словникових дефініцій*; з метою встановлення питомої ваги цих лексико-семантичних груп і підгруп у межах підсистеми АСКБ застосовувався *кількісний аналіз*.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що АСКБ сучасної англійської мови вперше розглядаються з позицій концептуальної семантики. Встановлено референційні та категоріальні особливості конститuentів композитів і способи їх поєднання. Визначено семантичну структуру номінативного простору антропосемічних композитних імен-бахуврихі. Уперше розроблено концептуальну модель посесивної номінації особи в сучасній англійській мові, змодельовано концептуальну структуру значення АСКБ і показано роль концептуальної метонімії та метафори в її утворенні.

Теоретична цінність дисертаційного дослідження визначається тим, що його результати є внеском у розробку лінгвокогнітивних проблем словотвору, а саме у з'ясування концептуальних основ семантики складного слова. Запропоновані в роботі концептуальна модель посесивної номінації особи та концептуальна модель номінативного простору АСКБ у сучасній англійській мові можуть використовуватися як орієнтовні у лінгвокогнітивних дослідженнях різних груп лексики, зокрема назв осіб в англійській та інших мовах.

Практичне значення отриманих результатів зумовлюється можливістю їх використання в нормативних курсах лексикології англійської мови (розділи “Лексична семантика”, “Словотвір”, “Семантичні зв’язки слів у лексичній системі мови”), стилістики (“Стилістична диференціація англійської мови”), у розробці спецкурсів з когнітивної лінгвістики, композитології, лінгвокультурології, у написанні курсових, дипломних та магістерських робіт, а також у лексикографічній практиці при укладанні словників лексем складної структури.

Апробація основних положень та результатів дослідження проводилась на п’яти міжнародних наукових конференціях: “Форма, значение и функции единиц языка и речи” (Мінськ, 2002 р.), “Треті Каразінські читання: методика і лінгвістика на шляху до інтеграції” (Харків, 2003 р.), “Языковые категории: границы и свойства” (Мінськ, 2004 р.), “Слов’янська та германська лексикографія і проблеми перекладу: сучасний стан і перспективи” (Житомир, 2005 р.), “Когнітивні та дискурсивні структури германських мов у соціокультурному просторі комунікації” (Київ, 2005 р.); на чотирьох національних конференціях: VI та VII національних конференціях TESOL Ukraine “The Way Forward to English Language and ESP Teaching in the Third Millennium” (Київ, 2001 р.), “Exploring EFL Challenges with TESOL Community” (Чернігів, 2002 р.), “Література та літературознавство: історія і сучасність” (Секція “Аналіз художнього тексту: лінгвістичний аспект”) (Житомир, 2004 р.), “Слов’янська та германська лексикографія і проблеми перекладу: сучасний стан і перспективи” (Житомир, 2004 р.); на IV і V регіональних науково-практичних конференціях “Мови у відкритому суспільстві (Актуальні проблеми дослідження дискурсу, методика навчання іноземних мов та літератури у контексті європейської інтеграції)” (Чернігів, 2003 р., 2004 р.); трьох міжвузівських науково-практичних конференціях Київського національного лінгвістичного університету: “Мови і культури у сучасному світі” (Київ, 2003 р.), “Мова, освіта, культура у контексті Болонського процесу” (Київ, 2004 р.), “Лінгвістична наука і освіта у європейському вимірі” (Київ, 2005 р.).

Публікації. Основні теоретичні та практичні результати дослідження викладено у восьми статтях, із них сім – у фахових наукових виданнях ВАК України (3,7 др. арк.), та у шести тезах наукових конференцій. Загальний обсяг авторських публікацій з проблематики дослідження складає 5,15 др. арк.

Загальний обсяг дисертації. Обсяг тексту дисертації складає 198 сторінок, загальний обсяг праці разом з бібліографією й додатками становить 265 сторінок (у тому числі 3 таблиці та 13 рисунків). Список використаних джерел включає 351 позицію, у тому числі 54 – іноземними мовами. Список джерел довідкового та ілюстративного матеріалу становить 33 позиції.

Структура роботи. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списків використаної літератури, довідкового й ілюстративного матеріалу та чотирьох додатків.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, актуальність обраної тематики, сформульовано мету та конкретні завдання роботи, визначено об’єкт, предмет і методи дослідження, розкрито його новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, викладено основні положення, що виносяться на захист, наведено дані про апробацію результатів дослідження.

У **першому розділі** подано теоретичні положення, на яких ґрунтується дослідження. Уточнено термін “субстантивний композит-бахуврихі”, визначено місце АСКБ серед одиниць словотвірної та лексико-семантичної систем сучасної англійської мови, описано методику їх аналізу. Крім того, змодельовано структуру акту посесивної номінації особи у сучасній англійській мові як процесу формування та вербалізації концептуальної структури АСКБ.

У **другому розділі** описано структурну специфіку лексичного значення антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі та семантичну наповнюваність його макрокомпонентів, а

також референційні та категоріальні особливості конститuentів композитів. Запропоновано класифікацію типів внутрішніх валентних зв'язків, які об'єднують ці конститuentи, розкрито роль енциклопедичного знання в утворенні та інтерпретації АСКБ.

У **третьому розділі** надано тематичну стратифікацію підсистеми антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі у сучасній англійській мові й на цій основі розроблено концептуальну модель номінативного простору АСКБ, висвітлено пояснювальні можливості виведеної моделі; розкрито роль концептуальної метонімії та концептуальної метафори у формуванні концептуальної структури значення АСКБ у сучасній англійській мові.

У **загальних висновках** викладено теоретичні та практичні результати дослідження, окреслено перспективи подальших пошуків з проблематики дисертації.

У **додатках** наведено таблиці, в яких узагальнено висновки щодо референційної семантики та сполучуваності конститuentів АСКБ, розкрито особливості аналізу композитних бахуврихі в межах теорії концептуальної інтеграції, а також подано англо-український словник антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Розділ 1. “Антропосемічні субстантивні композити-бахуврихі як об’єкт лінгвістичних досліджень”. Однією з найдетальніше розроблених ділянок англійського лексикону є підсистема назв осіб, у семантиці яких відбито різнобічне осмислення людиною її внутрішнього світу, фізичного та соціального оточення. Об’єднання номінативних одиниць у зазначену підсистему відбувається на основі наявності у структурі їх значення архісеми ‘особа’ (Й.А.Стернін), чим пояснюється вживання по відношенню до назв осіб терміну *антропосема* (Л.Ф.Омельченко). Складні назви осіб за доміантною рисою утворили в лексико-семантичній системі сучасної англійської мови індивідуальне угруповання екзоцентричних одиниць – підсистему антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі.

Екзоцентричність АСКБ пов’язана з тим, що їх *ономасіологічна база* (опорне поняття) не експлікується в “тілі” композитів: *melon belly* “*товстопузий чоловік*”, *lonely hearts* “*самотні люди в пошуках романтичних відносин*”. Компоненти АСКБ об’єктивують складну *ономасіологічну ознаку* (поняття, що модифікує опорне) як комплекс часткової та загальної ономасіологічної ознаки, що містить інформацію про доміантну рису іменованої особи: *grey coat* “*солдат у сірій шинелі*”, *black belt* “*володар найвищого титулу у дзюдо та карате (що має чорний пасок як відзнаку)*”. *Предикат-зв’язка* метонімічно співвідносить імпліцитну ономасіологічну базу з ономасіологічною ознакою на основі відношення посесивності. Внаслідок цього у структурі значення АСКБ є сема ‘посесивність’, представлена підпорядкованими семами ‘партитивність’ і ‘власність’. Посесивна семантика предиката-зв’язки надає підстави для розуміння АСКБ як складних посесивних назв осіб, серед яких виокремлюються партитивні композити та композити привласнення. До партитивних ми відносимо такі бахуврихі, другими компонентами яких виступають соматизми – назви органів і частин тіла людини (*head, brow, neck, foot, heart* тощо) та назви квазіорганів (термін Н.А.Седової) – *soul, wit, spirit: flatfoot* “*поліцейський, особливо піший патрульний*”, *master-spirit* “*людина великого розуму*”. До АСКБ привласнення відносяться композити, другими конститuentами яких є назви предметів одягу, знарядь праці або предметів повсякденного користування (*coat, cap, stocking, knife, pen, money* тощо): *gumshoe* “*поліцейський; детектив*”, *newmoney* “*людина, що нещодавно розбагатіла*”.

Ономасіологічна структура АСКБ профілюється (термін Р.Ленекера) на тлі концептуальної структури їх значення. Остання утворюється в ході акту посесивної номінації особи, який розуміється в роботі як формування та вербалізація структур представлення знань про різні іпостасі людини. Запропонована в дисертації концептуальна модель посесивної

номінації особи в сучасній англійській мові базується на загальній концептуальній моделі мовної номінації С.А.Жаботинської та концептуальній моделі антропонімічної номінації Л.В.Гнаповської. У зазначеній моделі представлено рівні категоризації інформації про особу, що називається, та про умови використання її назви, які у сукупності формують систему категорій загального плану – *локусів* (термін С.А.Жаботинської): МІСЦЕ, ЧАС, КІЛЬКІСТЬ, ЯКІСТЬ, КУЛЬТУРА, ОЦІНКА, ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ та КОМУНІКАЦІЯ (рис. 1). У межах різних локусів відбувається фільтрація онтологічної, аксіологічної, інтенціональної та лінгвокомунікативної інформації через перцептивні еталони (Є.Я.Режабек), за допомогою яких здійснюється її сприйняття та відбір. У результаті формується складна структура представлення знань про просторове, часове, кількісне, якісне та акціональне буття людини, що називається, її оцінку, а також про ілокутивний намір суб'єкта номінації та стандартний контекст уживання бахуврихі. Зазначена інформаційна структура обов'язково містить дані про домінуючу рису іменованої особи, яка, завдяки здатності людської свідомості до метонімічного осмислення дійсності (W.Croft, M.Johnson, G.Lakoff), стає ідентифікатором цієї особи. Велика кількість АСКБ з метафоризованими компонентами (*sour-belly* “песиміст”, *northpaw* “правша”, *rattlebrain* “дурень” тощо) свідчить про наявність у концептуальній моделі посесивної номінації особи метафоричного фільтру (термін В.М.Телії), завдяки якому відбувається залучення до формування концептуальної структури утвореного АСКБ певної супровідної інформації.

Таким чином, концептуальна модель посесивної номінації особи представляє взаємодію суб'єкта та об'єкта номінації як пізнавальний акт, результатом якого є виділення домінуючої риси іменованої людини та її оцінка, що спирається на попередній досвід номінатора. Назва особи за домінуючою рисою функціонує як “характеризуючий знак” (О.С.Снитко), що кодує інформацію про значимі особливості людини, чим уможливорює передбачення майбутнього досвіду спілкування з нею.

Рис. 1. Концептуальна модель посесивної номінації особи

Розділ 2. “Семантичний простір антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі в сучасній англійській мові”. Структура значення номінативної одиниці є системою макрокомпонентів (Й.А.Стернін, М.М.Літвінова) – відносно автономних “пакетів” інформації, однотипної за співвіднесеністю з екстралінгвальною дійсністю, що є представленими у структурі значення мовного знака у вигляді розмитих множин упорядкованих смислових компонентів (В.М.Телія). Серед макрокомпонентів лексичного значення АСКБ виділяємо денотативний, конотативний, функціонально-стильовий та емпіричний (терміни Й.А.Стерніна). *Денотативний макрокомпонент* лексичного значення АСКБ утворюється дескриптивними семами, які описують об'єкт номінації як особу з набором індивідуальних просторових, часових, кількісних і якісних властивостей. *Конотативний макрокомпонент* фіксує ставлення суб'єкта номінації до іменованої особи у вигляді позитивної, негативної чи нейтральної оцінки її домінуючої риси. *Функціонально-стильовий макрокомпонент* містить інформацію про особливості використання АСКБ у різноманітних стилях та різновидах мовлення. Він накладає обмеження на вживання цих одиниць у різних типах спілкування, забезпечуючи відповідність мовленнєвого твору комунікативній ситуації. *Емпіричний макрокомпонент* – узагальнене наочно-образне уявлення про іменовану особу.

Значення досліджуваних АСКБ кваліфікуються як вторинні, причому залежно від ступеня релевантності їх макрокомпонентів розрізняємо *похідні* та *переносні* значення (за Ю.П.Солодубом). До перших відносимо значення, які виникли у неметафоризованих АСКБ в результаті інтеграції в ономасіологічну ознаку композитів значень лексем, що корелюють з їх

твірними основами: *boldhead* (букв. “лиса голова”) “лиса людина”, *leatherneck* (букв. “шкіряний комірець”) “морський піхотинець”, *warmbody* (букв. “тепле тіло”) “жива людина”. Під час утворення ономасіологічної ознаки АСКБ переносної семантики (*balloon-head* “дурень”, *hay head* “курець маріхуани”, *potty mouth* “той, хто вживає непристойну мову”) інтеграція значень твірних основ проходить одночасно з метафоричним переосмисленням.

У структурі ономасіологічної ознаки значення компонентів АСКБ виконують різну функцію. Другий компонент, що об’єктивує загальну ономасіологічну ознаку, метонімічно окреслює область референції композита. Перший компонент, співвіднесений із частковою ономасіологічною ознакою, прямо чи опосередковано вказує на характеристики об’єкта номінації в межах цієї області. Наприклад, у композиті *greedy guts* “ненажера” (букв. “жадібне черево”) конститuent *guts* виконує функцію специфікації області референції (людина щодо звичок, пов’язаних з уживанням їжі), а перший компонент *greedy* подає характеристику поймаєваної людини (жадібна).

Категоріальна семантика перших компонентів АСКБ охоплює велику кількість **якісних категорій**, що стосуються **фізичних ознак предметів**: форми (*flatfoot* “полицейський офіцер, особливо піший патрульний, детектив низького рангу”), кольору (*yellow-belly* “боягуз”), щільності та пластичності (*soft-head* “нерозумна, несерйозна людина”), фактури поверхні (*suedehead* “один з членів молодіжної субкультури кінця 1970-х, що були подібні до скінхедів, але мали трішки довші волосся”), смаку (*sour-belly* “буркотун, песиміст”), виду речовини (*cokehead* “кокаїніст”), липкості (*goobrain* “недомена, дурень”), слизькості (*butterfingers* “той, хто не може тримати речі і постійно їх упускає з рук”); **фізіологічних, психічних, акціональних та морально-етичних ознак осіб** (*dead meat* “мертвяк, людина перед смертю, безнадійно приречена людина”; *wise-head* “розумник, розумна голова”; *paddle-foot* “піхотинець”; *true penny* “чесна, надійна людина”). Категорія кількості реалізується шляхом указування на параметричні ознаки об’єктів (*longbeard* “стара людина”), їх кількість (*five finger(s)* “крадій”) та скалярні ознаки ваги (*lightweight* “той, чия вага менше за середню”), температури (*cool head* “той, хто має здатність залишатися спокійним та поводитися розсудливо у складній ситуації”), швидкості (*swift-foot* “гарний бігун”), гучності (*loud mouth* “особа, що говорить занадто багато чи голосно; той, хто виголошує багато дурних чи образливих речей, які дратують людей”) та віку особи (*young blood* “негр-юнак”). Крім зазначених, до формування семантики перших компонентів АСКБ залучаються **категорія посесивності** (*private eye* “приватний детектив”), **категорія місця** (*farmhand* “робітник на фермі”) та **категорія оцінки** (*badass* “агресивна, антисоціальна людина, не варта поваги”). Категоріальна семантика метафоризованих компонентів включає також **категорію компаративності** (*banana-head* (*head is like banana*) “дурень”).

При поєднанні між значеннями твірних основ АСКБ встановлюються різні типи внутрішніх валентних зв’язків. У композитів з першим **прикметниковим** компонентом проявляються кваліфікативні (*slow-belly* “ледащо”) та компаративно-кваліфікативні відношення (*dirty mouth* “лихослов”). АСКБ з першим **дієслівним** компонентом характеризуються тим, що орган або частина тіла людини, названі другим компонентом композитів, осмислюються як суб’єкт / об’єкт дії, названої першим компонентом. У результаті між компонентами АСКБ встановлюються суб’єктні (*talking head* “диктор на телебаченні”), компаративно-суб’єктні (*rattle-head* “безмозка особа, телепень”), об’єктні (*crowned head* “коронована особа”) та компаративно-об’єктні відношення (*crack-brain* “дивак; людина з божевільними планами”). Перший **числівниковий** компонент АСКБ поєднується з другим на основі кількісних (*four-eyes* “очкарик”) або порядкових (*first-foot* “перший гість у новому році”) відношень. Найбільшою варіативністю відрізняються внутрішні валентні зв’язки композитів-бахуврихі з першим компонентом, вираженим **іменником**. Серед них виділяємо компаративні (*whey-face* “людина з

блідим, безкровним обличчям”), суб’єктно-об’єктні (*drug-head* “наркоман зі стажем”), інструментальні (*cubehead* “наркоман, що вживає речовину Л.С.Д. на шматочках цукру”), локативні (*scraper-dick* “полицейський чи детектив, який чергує у громадських туалетах”), результативні (*windbag* “пустомеля”), відношення заміщення (*peg-leg* “людина з дерев’яною ногою”) та посесивні відношення. Останні представлені як: партитивні (*blisterfoot* “той, хто багато ходить”), відношення включення типу “контейнер-вміст” (*moneybags* “багатий”) та відношення привласнення (*towel-head* “араб”), у метафоризованих АСКБ проявляються компаративно-партитивні відношення (*velcro-head* “негр”), компаративні відношення включення (*jelly-belly* “пузань”) та компаративні відношення привласнення (*mossback* “той, хто відмовляється спробувати щось нове”, *smarty-pants* “домепник-самоук”).

Необхідною інформаційною базою для формування та інтерпретації значень АСКБ вважаємо їх **когнітивні контексти** – блоки знань, що стоять за значеннями слів та забезпечують їх розуміння (М.М.Болдирев). Когнітивні контексти АСКБ містять великий спектр як мовної, так і позамовної інформації, на тлі якої профілюється значення композита. Вживання бахуврихі у сфері побутового, часто стилістично зниженого мовлення, зумовлює той факт, що їх когнітивні контексти включають буденні уявлення про об’єкти навколишнього світу. Проте в окремих випадках розуміння композитів аналізованого корпусу виявляється можливим лише за умови володіння інтерпретатором певними специфічними знаннями: національно-культурними, медичними, хімічними, географічними та знаннями про живу природу. Наприклад, хімічні знання необхідні для осягнення значень таких композитів, як *chrome-dome* “лисий чоловік” (лисина блищить, ніби вкрита хромом – твердим сплавом металів, що використовується для покриття інших металів з метою надання їм блиску), або *helium head* “дурень” (мозок, що важить як гелій, найлегший з інертних газів, нездатен функціонувати належним чином, отже, його власник має низький рівень інтелекту). Для розуміння великої кількості АСКБ потрібні знання, пов’язані з наркотиками й алкогольними речовинами, зокрема відомості про те, що амфетамін – сильний стимулятор нервової системи, мотивують одиниці *motorhead* і *speedhead* “наркоман, що вживає амфетамін”; композит *pinkeye* “пияк, що вживає денатурований спирт” потребує для інтерпретації знання того, що денатурований спирт при вживанні викликає почервоніння очей.

Розділ 3. “Концептуальний аналіз антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі сучасної англійської мови”. Підсистема АСКБ являє собою систему взаємопереплетених лексико-семантичних груп: “людина як біологічна істота” (18% досліджуваних одиниць), “людина як психічна істота” (49%), “людина як соціальна істота” (33%). При цьому до фокусу головного інтересу англословного суспільства потрапляють такі сфери існування людини, як інтелект (21%), рід діяльності (15%), риси характеру (11%), звички (10%) та зовнішність (10%) особи. Об’єктивований підсистемою АСКБ фрагмент концептуальної картини світу розглядається як їх номінативний простір. Він постає як складна структура представлення вербалізованих знань, що профілюється у межах концепту ЛЮДИНА. Фреймова модель номінативного простору АСКБ складається зі слотів, найбільш репрезентативними з яких є ЛЮДИНА ЯК БІОЛОГІЧНА ІСТОТА, ЛЮДИНА ЯК ПСИХІЧНА ІСТОТА та ЛЮДИНА ЯК СОЦІАЛЬНА ІСТОТА, що об’єднують ряд підслотів.

Концептуальною структурою кожного підслоту фреймової моделі номінативного простору АСКБ є мережа, що структурується пропозиціями, які належать до базових фреймів. Вузли мережі та зв’язки між ними наділені певними узагальненими значеннями. Розглянемо як приклад підслот ЗОВНІШНІ ВЛАСТИВОСТІ, позначений одиницями лексико-семантичної підгрупи “зовнішні властивості особи”. Їх концептуальний аналіз дозволяє ідентифікувати у конфігурації мережі центральну пропозицію “ДЕХТО: володар (особа) має ДЕЩО: приналежне”, яка розгалужується на дві підпорядковані пропозиції (а) “ДЕХТО: володар

(особа) має ДЕЩО: частину (орган / частину тіла)” і (б) “ДЕХТО: володар (особа) має ДЕЩО: об’єкт володіння (предмет одягу)” (рис. 2). Приналежне (частина / об’єкт володіння) є, у свою чергу, логічним суб’єктом низки пропозицій, які належать предметному, посесивному, акціональному, компаративному базовим фреймам (у термінах С.А.Жаботинської).

**Рис. 2. Підслот ЗОВНІШНІ ВЛАСТИВОСТІ концепту ЛЮДИНА:
концептуальна мережа номінативного простору АСКБ**

Вузол **ДЕХТО: володар** містить інформацію про іменовану за допомогою АСКБ людину, яка концептуалізується або як ціле, що має частини, або як власник певного об’єкта. На основі посесивного зв’язку до зазначеного вузла приєднується вузол **ДЕЩО: належне** (частина / об’єкт володіння). Будучи центром посесивної зони мережі, він містить інформацію про органи та частини тіла людини (*whiteskin* “білошкірий; блідолиций”, *odd-bod* “людина з дивним тілом”) або предмети її вбрання (*hard-hat* “ті, хто носив котелки: бізнесмени зі Сходу у 1880 рр., гравці, детективи”), ознаки яких фіксуються кваліфікативними предикатами (є (ніби)) **ТАКЕ** та **СТІЛЬКИ** (*fatguts* “товстун”, *bluecoat* “особа, яка носить блакитний плащ як частину уніформи або лібреї”, *four-eyes* “очкарик, людина, яка носить окуляри”) та акціональним предикатом (діє (ніби)) **ТАК** (*rattlebones* “дуже худя людина”, *squint-eye(s)* “косоока людина”). Як частина, так і об’єкт володіння концептуалізуються як ціле, що може мати ДЕЩО на поверхні (*curly-pate* “людина з кучерявим волоссям на голові”, *tinsel teeth* “людина, що носить ортодонтичні брекети”) чи як контейнер, заповнений вмістом (*jelly-belly* “товстун, пузань”, *silk-stocking* “той, хто носить шовкові панчохи”). Крім того, об’єкт володіння може заміщати частину (*peg-leg* “людина з дерев’яною ногою”). Компаративні пропозиції фіксують інтеграцію кваліфікативних вузлів відповідних концептів у структуру різних вузлів мережі аналізованого підслоту, що знаходить відображення на рівні “тіла” АСКБ у вигляді метафоризації конститuentів композитів: *poison-pan* “потворна або непопулярна дівчина” (*the face is like a pan*), *bullet-head* “людина з круглою головою” (*the head is as round as a bullet*), *bricktop* “рудоволоса людина” (*the top of the head is as red as a brick*).

Синтез мереж, що структурують підслоти у межах номінативного простору АСКБ, дозволяє відтворити його загальну **концептуальну структуру**. Під останньою розуміємо схематизовану модель організації інформації про людину у всьому багатстві її іпостасей, що узагальнює основні блоки даних, представлених у значеннях окремих АСКБ (див. рис. 3):

Рис. 3. Концептуальна модель номінативного простору АСКБ

Концептуальна модель номінативного простору АСКБ конструюється поєднанням предметного, посесивного та акціонального фреймів. Вона має відкритий характер і є тим абстрактним каркасом, який, наповнюючись залежно від контексту конкретним лексичним матеріалом, породжує значення всіх АСКБ. Крім того, розроблена модель розкриває концептуальне підґрунтя утворення аналізованих одиниць шляхом конверсії. Йдеться про те, що у моделі можна виділити два блоки: предметний та акціональний. Наявність останнього надає композитові потенціальної можливості для переходу з розряду іменників у розряд дієслів, і з іншого боку, – АСКБ, утворені віддієслівним шляхом, обов’язково включатимуть акціональний блок до своєї концептуальної структури. Наприклад: *to badmouth* “to speak ill of someone or something” – *a bad mouth* “someone who speaks ill of someone or something”. У такому разі відбувається перепрофілювання (фокусування фонових вузлів та зв’язків) концептуальної конфігурації значення композита, під час якого увага суб’єкта номінації переміщується з предметної зони фрейму в акціональну чи навпаки.

Концептуальна модель номінативного простору АСКБ надає також змогу з'ясувати концептуальне підґрунтя семантичних перетворень, залучених до формування значення конститuentів композитів:

- **синонімія** є тим семантичним феноменом, що визначає відношення як між композитами у межах підсистеми АСКБ, так і між окремими конститuentами різних композитів. Вузли фрейму концептуальної структури АСКБ представлені концептами, імена яких обумовлюють звукове оформлення аналізованих одиниць. Варіативність словесного вираження тих самих концептів створює підґрунтя для появи синонімічних АСКБ. Так, лексеми *addle*, *dim*, *dead* можуть позначати концепт ДУРНИЙ, унаслідок чого з'явилися такі одиниці, як *addle-head*, *dimwit*, *deadhead* зі спільним значенням “*a stupid person*”;

- **енантіосемія** як суміщення у словах протилежних значень базується на заповненні одних і тих самих слотів концептуальної структури номінативного простору АСКБ протилежною інформацією залежно від контексту. Так, одиниці *conehead*, *ivory-dome* розвинули значення “*дурень, нерозумна людина*” та “*розумна людина, інтелектуал*”, що увійшли в узус. Подібне спостерігаємо і з лексемою *egg-head*, яка протягом свого існування в англійській мові демонструвала протилежні значення “*дурень*” та “*інтелектуал*”;

- **розширення та звуження значення** номінативних одиниць, основою яких є відношення підпорядкування (включення), можна спостерігати, якщо до їх концептуальної структури входить таксономічний фрейм, конститuentи якого є предметними сутностями ДЕХТО / ДЕЩО, об'єднаними родо-видовими відношеннями (С.А.Жаботинська). Обидва процеси представлені в семантиці АСКБ. Так, звуження значення фіксується одиницями *grasshead*, *weedhead* “*курець маріхуани*”, перший компонент яких, будучи назвою роду (*grass*, *weed*), вживається на позначення виду (*herp* “*коноплі*”), котрий, у свою чергу, є метонімічною родовою назвою декількох різновидів наркотиків (*marijuana*, *cannabis*, *hashish*), що з нього виготовляються. Розширення значення спостерігаємо, аналізуючи такі композити, як *budhead* “*той, хто п'є пиво*”, в якому усічена назва сорту пива Budweiser використовується для позначення пива взагалі, або *ginhead* “*пияк*”, перший компонент якого є назвою виду алкогольного напою, вжитого для вказівки на будь-який алкогольний напій;

- **метафора та метонімія** як процеси розвитку значень слів є основними для творення семантики АСКБ. Метонімізація є обов'язковою для другого компоненту аналізованих антропосем і факультативною для першого. Метонімічне мапування, що спирається на образ-схему ЧАСТИНА-ЦІЛЕ, є основою використання в ролі другого конститuenta досліджуваних композитів назв органів, квазіорганів та частин тіла людини, що реалізується у партитивних АСКБ: *chicken-liver* “*боягуз*”; *thirsty soul* “*пияк; людина, якій хочеться випити*”; *rice-belly* “*кутаєць*”.

Концептуальна метафора виступає інструментом, який здатен спрямовувати розгортання будь-якого слоту концептуальної структури АСКБ, що відбивається у метафоризації компонентів аналізованих композитів. Так, одиниця *lame brain* “*дурень*” має метафоризований перший компонент. Особа, нездатна належним чином розмірковувати і робити висновки, уподібнюється кульгавій людині на основі концептуальної метафори РОЗУМОВА ДІЯЛЬНІСТЬ – ЦЕ РУХ. Базою перенесення ознаки є невиконання органом своєї функції належним чином (*a malfunctioning brain is as if / like a (malfunctioning) lame leg*).

Концептуальний аналіз одиниць різних лексико-семантичних груп АСКБ дає змогу встановити ті концепти, які залучаються англomовним соціумом для осмислення буття людини, зокрема: емоційно-вольова сфера осягається через концепти РЕЧОВИНА (*hothead*, *hot-brain* “*той, хто швидко стає розлюченим або занепокоєним і діє, не думаючи про наслідки*”) та РУХ (*lameass* “*слабохарактерна людина*”); розумова діяльність сприймається як МОВЛЕННЄВА

ДІЯЛЬНІСТЬ (*dumbhead* “дурень; тупень”); концепт ПРЕДМЕТ залучається для осмислення феноменів душі (*lost soul* “людина, що здається нещасною чи неспроможною мати справу зі звичайними життєвими подіями та виконувати буденні дії”) та слова (*dirty mouth, foul mouth, garbage mouth, toilet mouth* “особа, яка вживає ненормативну мову”; *gasbag* “хвалько; той, хто багато говорить”); некорисність людини розглядається як СМЕРТЬ (*dead-head* “некорисна людина”). Для осмислення природи людини може також залучатися концепт ТВАРИНА, що уможливило осягнення складної людської сутності, переносячи на неї культурологічно зумовлене знання про більш простий та зрозумілий тваринний світ (*chicken-head* “дурень”, *lion-heart* “хоробра людина”; *birdbrain* “дурень; бовдур; тупень” тощо).

ВИСНОВКИ

АСКБ є результатом посесивної номінації особи за допомогою складного імені. Акт композитної посесивної номінації особи розглядається як формування та вербалізація концептуальної структури, що містить різні дані про людину та стандартний контекст уживання АСКБ. У роботі представлено концептуальну модель посесивної номінації особи, яка демонструє етапи формування концептуальної структури антропосемічних імен-бахуврихі. Зазначена концептуальна структура формується внаслідок параметричного пізнання об'єкта номінації, виокремлення його доміантної риси, що підлягає аксіологічному оцінюванню, оформлення ілюктивного наміру суб'єкта номінації та аналізу комунікативних особливостей антропосемічних бахуврихі. Отримана структура знання про людину виступає концептуальним підґрунтям значення АСКБ. Останнє являє собою композицію сем, що складають його денотативний, конотативний, функціонально-стильовий та емпіричний макрокомпоненти.

Лексичне значення аналізованих композитів формується в результаті інтеграції значень їх твірних основ з одночасним метонімічним переосмисленням і можливою метафоризацією. Здійснений у роботі семантичний аналіз АСКБ свідчить, що в сучасній англійській мові композитні посесивні назви осіб утворюються переважно з метою не стільки описати об'єкт номінації, скільки надати можливості мовцеві найбільш яскраво виразити своє ставлення до нього, докладаючи якнайменше комунікативних зусиль.

Семантика других компонентів АСКБ, представлених іменниками, базується на категоріях предметності та посесивності й окреслює область референції композитів у межах концепту ЛЮДИНА. Категоріальна семантика перших компонентів охоплює такі категорії, як якість (конкретизовану через значення, що вказують на фізичні ознаки предметів, фізіологічні, психічні, акціональні та морально-етичні ознаки осіб), кількість, приналежність, оцінку, місце та компаративність. Широта категоріальної семантики АСКБ є наслідком використання в ролі їх першого конститuenta одиниць різної частиномовної належності – іменників, прикметників, дієслів і числівників, а також дієприкметникових форм.

АСКБ сучасної англійської мови утворюють в її лексиконі підсистему посесивних назв осіб. Зазначена підсистема являє собою сукупність взаємопереплєтених лексико-семантичних груп та підгруп композитів, які об'єктивують різні ділянки номінативного простору АСКБ. У роботі запропоновано його концептуальну модель (за методикою С.А.Жаботинської), що виступає концептуальною основою значення усіх досліджуваних одиниць. Зазначена модель дозволяє пояснити особливості утворення складних посесивних назв осіб, велике розмаїття семантичних нюансів АСКБ та роль у їх формуванні таких видів семантичних перетворень, як синонімія, енантіосемія, розширення та звуження значення, метонімія та метафора. Виділення у запропонованій концептуальній моделі предметного та акціонального блоків дає підстави вбачати концептуальні основи творення АСКБ шляхом конверсії у перепрофілюванні концептуальної структури їх значення, під час якого суб'єкт номінації фокусує увагу на доміантній характеристиці об'єкта.

Здійснене у дисертаційному дослідженні фреймове моделювання концептуальної структури значення англійських АСКБ дає змогу представити об'єктивований їх підсистемою фрагмент англійської картини світу, виділивши в ньому інформаційні вузли та зв'язки між ними. При цьому перспективним бачиться дослідження процесуального боку утворення концептуальної структури АСКБ з метою аналізу когнітивних основ посесивної номінації в сучасній англійській мові. Крім того, будучи одиницями англійської картини світу, АСКБ відмічені національно-культурною специфікою, що визначає необхідність їх подальшого вивчення у лінгвокультурологічному та зіставному аспектах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. *Васильєва О.Г.* Концептуальний аналіз субстантивних композитів-бахуврихі (на матеріалі англійських антропосем структури A+N) // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. – К.: КНЛУ, 2004. – Т. 7, №1. – С. 64-71.

2. *Васильєва О.Г.* Мікросистема антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі в англійській картині світу // Наука і сучасність. – К.: Логос, 2004. – Т. 42. – С. 135-142.

3. *Васильєва О.Г.* Субстантивні композити-бахуврихі як засіб смислопородження тексту (на прикладі антропосемічних одиниць у художніх та публіцистичних англійських текстах) // Вісник Житомирського педагогічного університету. – Вип. 16. – Житомир: Редакційно-видавничий відділ ЖДПУ імені Івана Франка, 2004. – С. 134-136.

4. *Васильєва О.Г.* Функціонально-семантичні особливості посесивних найменувань особи (на прикладі субстантивних композитів-бахуврихі) // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 17. – Житомир: Редакційно-видавничий відділ ЖДУ імені Івана Франка, 2004. – С. 104-107.

5. *Васильєва О.Г.* Денотативний та конотативний макрокомпоненти значення антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі (на матеріалі сучасної англійської мови) // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – Вип. 6. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – С. 45-50.

6. *Васильєва О.Г.* Концептуальна семантика антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі сучасної англійської мови // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Серія Філологічні науки. Іноземна філологія. – Луганськ: Видавництво ЛНПУ “Альма-матер”, 2005. – Ч.1. – С. 25-35.

7. *Васильєва О.Г.* Метонімія як чинник творення антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі в сучасній англійській мові // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 23. – Житомир: Редакційно-видавничий відділ ЖДУ імені Івана Франка, 2005. – С. 120-123.

8. *Васильєва Е.Г.* Антропосемические субстантивные композиты-бахуврихи в современном английском языке: особенности интерпретации // Теория и практика описания языковых единиц. – Нижний Новгород: ГОУ НГЛУ им. Н.А.Добролюбова, 2004. – С. 30-41.

9. *Васильєва О.Г.* Прагматичне навантаження антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі // Мови у відкритому суспільстві. – Чернігів: Віст-сервіс, 2004. – С. 9-11.

10. *Vasylyeva O.* Bahuvrihi Compounds as Nicknames in Middle English // Exploring EFL Challenges with TESOL Community. – Khmelnytsky: Univer, 2002. – P. 233.

АНОТАЦІЯ

Васильєва О.Г. Концептуальна семантика субстантивних композитів-бахуврихі (на матеріалі антропосемічної лексики сучасної англійської мови). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Київський національний лінгвістичний університет, Київ, 2006.

Дисертація присвячена вивченню концептуальних особливостей антропосемічних субстантивних композитів-бахуврихі (АСКБ) в сучасній англійській мові. Встановлюється зв'язок лексичного значення композитів, їх ономазіологічної структури та відповідної концептуальної структури з позицій когнітивної природи номінації.

Утворення АСКБ в сучасній англійській мові розглядається як вербалізація структури репрезентації знань про людину та контекст її називання. Визначається макрокомпонентний склад лексичного значення досліджуваних композитів. Аналізується референційна та категоріальна семантика їх конститuentів, подається типологія семантичних зв'язків, що їх об'єднують. З'ясовано роль концептуальної метонімії, концептуальної метафори та когнітивного контексту в утворенні та інтерпретації аналізованих антропосем. За допомогою методики фреймового моделювання представлено концептуальну структуру номінативного простору АСКБ, розкрито її пояснювальні можливості.

Ключові слова: антропосемічний субстантивний композит-бахуврихі, ономазіологічна база, ономазіологічна ознака, номінативний простір, концептуальна структура, фрейм, концептуальна метафора, концептуальна метонімія.

АННОТАЦИЯ

Васильева Е.Г. Концептуальная семантика субстантивных композит-бахуврихи (на материале антропосемической лексики современного английского языка). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Киевский национальный лингвистический университет, Киев, 2006.

Диссертация посвящена изучению концептуальных особенностей антропосемических субстантивных композит-бахуврихи в современном английском языке, объяснению связи их ономазиологической структуры, лексического значения и соответствующей концептуальной структуры с позиций когнитивной природы номинации.

АСКБ являются результатом посессивной номинации человека с помощью сложного имени. В работе представлена концептуальная модель посессивной номинации лица, которая демонстрирует иерархию уровней категоризации информации об именованном человеке. Акт посессивной номинации лица понимается в работе как вербализация концептуальной структуры, которая содержит разнородные данные о человеке и контексте номинации. Указанная концептуальная структура создается путем фильтрации информации об объекте именованного, снятой с онтологической, аксиологической, интенциональной и лингвокоммуникативной концептуальных плоскостей-локусов.

Лексическое значение АСКБ представляет собой набор сем, локализованных в его денотативном, коннотативном, функционально-стилевом и эмпирическом макрокомпонентах. Оно формируется в результате интеграции значений компонентов композит с одновременным метонимическим переосмыслением и возможной метафоризацией. Второй компонент АСКБ, объективирующий общий ономазиологический признак, метонимически очерчивает область референции композиты. Первый компонент, соотносящийся с частным ономазиологическим признаком, прямо или опосредованно указывает на характеристику объекта номинации в пределах этой области. Категориальная семантика первых компонентов, охватывает такие

категории, как качество, количество, принадлежность, оценка, место и компаративность. Ее широта является следствием использования в роли первого конституента АСКБ единиц разной частеречной принадлежности – существительных, прилагательных, глаголов и числительных, а также причастных форм. В работе выявлена и описана роль концептуальной метафоры, концептуальной метонимии и когнитивного контекста в образовании и понимании АСКБ.

АСКБ современного английского языка образуют в его лексиконе подсистему единиц, которые объективируют фрагмент англоязычной картины мира в пределах концепта ЧЕЛОВЕК. Указанная подсистема представляет собой совокупность переплетающихся лексико-семантических групп. Удельный вес разных лексико-семантических подгрупп АСКБ свидетельствует о том, что наиболее значимыми характеристиками человека в англоязычном мире являются интеллект, род деятельности, черты характера, привычки и внешность.

Путем концептуального анализа АСКБ в исследовании выведена их концептуальная структура, представленная в терминах фреймовой семантики. Экспланаторность предложенной модели состоит в том, что она служит цели объяснения особенностей кодирования / декодирования порции информации о человеке с помощью сложного имени-бахуврихи, раскрывает технику образования АСКБ по конверсии, дает возможность объяснить большое разнообразие нюансов значений АСКБ, а также разные виды семантических преобразований, имеющиеся в значениях компонентов композит.

Ключевые слова: антропосемическая субстантивная композита-бахуврихи, ономаσιологический базис, ономаσιологический признак, номинативное пространство, концептуальная структура, фрейм, концептуальная метафора, концептуальная метонимия.

RESUME

Vasylyeva O.H. Conceptual Semantics of Anthroposemic Substantival Bahuvrihi Compounds in Modern English. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in philology, speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Kyiv National Linguistic University, Kyiv, 2006.

The research focuses on conceptual peculiarities of anthroposemic substantival bahuvrihi compounds (ASBC) in Modern English. It determines the relation of a compound's meaning to its onomasiological structure and conceptual construal grounded in cognitive nature of designation.

The coinage of ASBC in present-day English is regarded as verbalization of a mental structure containing information about the person and the situation of designation. Macrocomponent structure of bahuvrihi meaning is established. Referential and categorial semantics of the compound constituents as well as the types of semantic relations between them are analyzed. The role of conceptual metonymy, conceptual metaphor and the cognitive context in the formation and interpretation of the anthroposemes is ascertained. The conceptual model of ASBC designation space is elaborated in terms of frame semantics. The heuristic potential of the model is revealed.

Key words: anthroposemic substantival bahuvrihi compound, onomasiological basis, onomasiological indication, designation space, conceptual structure, frame, conceptual metaphor, conceptual metonymy.